

November 1999
Jubileumjaar voor stichting FMWV

Federatie bestaat al 40 jaar

Dit jaar is voor de FMWV niet alleen het laatste van de eeuw, het is ook een jubileumjaar! Veertig jaar geleden was het immers, in het najaar van 1959, dat de FMWV haar oorsprong vond. Toen kwamen vertegenwoordigers van zes wetenschappelijke verenigingen bijeen (waaronder de farmacologie en fysiologie, de immunologie en de radiobiologie) om te beraadslagen over een voorstel van prof. dr. em. De Wied. De Wied en ook prof. dr. em. D.W. van Bekkum beoogden een jaarlijks te organiseren Federatieve vergadering van Medisch Biologische Verenigingen. De plannen van De Wied, gebaseerd op ervaringen in Canada, vonden onmiddellijk weerklank. In 1960 werd een eerste vergadering georganiseerd te Utrecht met De Wied als algemeen secretaris. Het aantal verenigingen dat actief betrokken wenste te zijn bij deze organisatie, nam gestaag toe. Bij de zevende federatieve vergadering in 1966 te Amsterdam, waren reeds 16 medisch-biologische verenigingen toegetreden. In 1967 kwam de officiële stichtingsakte tot stand. De federatie heette toen nog anders. In feite was er sprake van twee federaties: de Federatie van Medisch-biologische Verenigingen in Nederland (gesticht in 1967), gevolgd kort daarna door de Federatie van Verenigingen tot Bevordering van het Klinisch Wetenschappelijk Onderzoek. In 1977 werden beide federaties samengesmolten tot één overkoepelende organisatie en kwam ook de huidige naam tot stand: de Stichting Federatie van Medisch Wetenschappelijke Verenigingen in Nederland (bron: Proceedings of the 25th Dutch Federation Meeting, 17-19 april 1984, publ. Dutch Foundation of Medical Scientific Societies).

Founding Fathers

Vanwege de grote afstanden had men in Canada het initiatief genomen tot jaarlijkse federatieve bijeenkomsten op één locatie. De Wied (Universiteit Utrecht) wilde dit idee ook in Nederland promoten. "De afstanden waren in Nederland uiteraard niet de aanleiding tot het houden van een Federatieve vergadering", merkt De Wied op. "De meesten van ons waren echter lid van meer dan een vereniging die op verschillende dagen vergaderden. Het zou tijd besparen indien de bijeenkomsten van die verenigingen op hetzelfde moment en op de zelfde plaats zouden worden gehouden". Een bijkomend en zeker zo belangrijk voordeel was dat onderzoekers over de schutting van hun eigen discipline konden kijken. Hoe sceptisch men aanvankelijk tegenover het idee stond, naderhand bleek het idee de voedingsbodem voor het opzetten van multidisciplinair, geïntegreerd onderzoek en de voorbode tot het ontwikkelen van onderzoekscholen (zie artikel in rubriek 'Onderwijzers' elders in dit nummer). Het kan geen toeval zijn dat in 1963, bij de oprichting van de **Landelijke Vereniging van Medisch Wetenschappelijke Onderzoekers (VMWO)**, dezelfde namen van De Wied en Van Bekkum (Radiobiologisch Instituut TNO, Rijswijk, later Rotterdam) opduiken als 'founding fathers'. Het is dus in belangrijke mate te danken aan de ijver en oprichtingsdrang van deze pioniers dat het medisch wetenschappelijke veld in Nederland het aanzien en uitzicht heeft gekregen zoals tot op heden zichtbaar is. In het vorig MEDIATOR nummer (jg. 10, nr. 7, pag. 10) vermeldden we reeds dat de VMWO aan de wieg heeft gestaan van de oprichting van de Stichting voor (landelijke) Opleidingen tot Medisch Biologische Wetenschappelijk Onderzoekers (SMWBO). Vanaf de oprichting hiervan in 1981 speelde ook de FMWV hierbij een belangrijke rol. Naast de leden namens de universiteiten zetelden in het SMWBO-bestuur stevast leden namens de Federatie (jaarverslagen SMBWO 1997-1998).

Een andere pioniersnaam in dit opzicht is deze van de Nijmeegse fysioloog prof. dr. em. J.A. Bernards. Kort na 1959 reeds had de Federatie een permanent secretariaat dat

gevestigd was te Nijmegen, aanvankelijk in het Heijendaelkasteeltje, later in het Radboudziekenhuis. Bij het bezoek aan Bernards vertelt deze enthousiast van de bloeiperiode van de Federatieve dagen in de jaren zeventig waarbij men negen parallelle sessies met rond de twaalfhonderd presentaties kende. Het aantal aangesloten verenigingen lag rond de veertig, zo'n twintig à dertigduizend ledenadressen werden beheerd in een adressenbestand, aanvankelijk nog zonder computers. Bernards ontwierp ook het FMWV-logo; de letters M en W roepen het idee op van een elektrofysiologische registratie als in een encefalogram, verwijzend naar Bernards vakgebied. Ook als voorzitter van de Algemene Reünisten Vereniging van de K.U. Nijmegen zien we Bernards ijver weerspiegeld tot het samenbrengen van maatschappelijke groeperingen, tot het oprichten van nieuwe structuren, die vaak bepalend zijn voor de contouren van het landschap erna.

Prof. dr. J.W. Oosterhuis, Wetenschappelijk Directeur van het Daniel Den Hoed Kankerinstituut te Rotterdam van 1990 tot 1998, werd in 1997 de nieuwe FMWV voorzitter. Het secretariaat of bureau van de FMWV verhuisde per 1 oktober 1998 van Nijmegen naar Rotterdam, waar het werd ondergebracht in het Wetenschappelijk Secretariaat van het Josephine Nefkens Instituut (JNI). Aanvankelijk was de standplaats de Daniel Den Hoed Kliniek te Rotterdam, vanaf 14 september 1998 verhuisde het wetenschappelijk secretariaat van deze kliniek als geheel en dus ook het FMWV-bureau naar het nieuwe JNI.

Op 1 juli 1999 werd het FMWV-bureau, dat tot dan toe (en dus ook in de Nijmeegse periode) alleen draaide op de kracht van één secretaresse, versterkt door een stafmedewerker voor de uitwerking van het bestuursbeleid en voor het redactiesecretariaat van MEDIATOR. Standplaats voor het uitgebreide FMWV-bureau werd het Wetenschappelijk Secretariaat van het JNI.

Ambities

Het doel van de FMWV was aanvankelijk gericht op het jaarlijks houden van een federatieve vergadering, ter bevordering van zowel het fundamenteel medisch biologisch als het klinisch wetenschappelijk onderzoek in de meest ruime zin (statuten, registratie KvK: S-55219). Aangezien de vele verenigingen en commissies vaak wisselende bestuurders kenden, bleek een duidelijke behoefte te bestaan aan een meer permanent coördinerend instituut, belast met het aangeven en uitvoeren van het beleid in overleg met het algemeen en dagelijks bestuur. Zo kwam het Bureau der Federatie tot stand, dat gedurende bijna veertig jaar in Nijmegen was gevestigd. Het klimaat wijzigde intussen wel, merkt dr. A.A.J. Verhofstad (Pathologie, Universiteit Nijmegen) op. De universiteiten gingen kosten voor zaalhuur en andere kosten doorberekenen aan de Federatie. Voortaan 'gaat voor niets de zon op' luidde het. Ook prof. dr. em. van Bekkum herinnert zich nog de moeilijke periodes in de geschiedenis van de FMWV.

Het hoofdoel van de Federatie bestond in het bevorderen van interdisciplinaire samenwerking tussen wetenschappelijke onderzoekers van diverse pluimage, en de federadagen (zoals de federatieve vergaderingen werden genoemd) waren daarbij een belangrijk instrument. De federadagen verliepen aanvankelijk moeizaam, maar werden, georganiseerd vanuit Nijmegen, een succes. Ze vormden een geanimeerde ontmoetingsplaats, en waren uiteraard voor medisch wetenschappelijke onderzoekers een forum van formaat in een tijd dat voor buitenlandse congressen (en zeker wanneer buiten Europa) nog niet zoveel middelen beschikbaar waren. Dit is in deze tijd wel heel anders, door het sterk toegenomen aanbod aan specialistische wetenschappelijke congressen, en door de toegenomen mobiliteit van onderzoekers.

Na de federatieve vergaderingen van 1992 (te Rotterdam) besloot men de formule te wijzigen. Er was behoefte aan een nieuw recept, en na een enquête onder de verenigingen koos het bestuur voor een jaarlijks symposium over een disciplineoverschrijdend thema. In het eerste jaar hierna werd telkens één van de grote landelijke stichtingen, met name de Hartstichting (1993), de Nierstichting (1994) en het Astmafonds (1995) benaderd als mede-organisator voor de thans omgedoopte Medisch Wetenschappelijke Dag (MWD). In 1998 stond de moleculaire biologie centraal met het thema 'Molecular diagnosis and disease'. Dit jaar werd het thema 'Voeding en Gezondheid', voor het eerst ook met een publieksdag, naast

de MWD voor de medisch wetenschappelijke onderzoekers. Als locatie werd de laatste jaren gekozen voor de centraal gelegen Jaarbeurs te Utrecht.

Merites

Het zou onterecht zijn om de verwezenlijkingen van de FMWV te beperken tot de Federa-dagen, en recent de MWD en publieksdag. Natuurlijk is de FMWV van grote invloed geweest bij de totstandkoming van het blad MEDIATOR, dat in feite thans ook een lustrum te vieren heeft! Tien jaar geleden werden de plannen gesmeed tot het uitgeven van een gezamenlijk mededelingenblad door het gebiedsbestuur Medische Wetenschappen van NWO en de FMWV. In 1989 was de FMWV begonnen met het uitgeven van een nieuwsbrief, en in 1991 zag de eerste MEDIATOR het licht. De forse groei van dit blad zal de lezers ervan niet zijn ontgaan. Maar er was meer. Nadat op de federatieve vergaderingen van 1976, 1977 en 1978 er plenaire voordrachten waren gehouden, respectievelijk door prof. dr. L.L.M. van Deenen, prof. dr. H.G.J.M. Kuypers en prof. dr. D. De Wied, werden deze plenaire voordrachten vanaf 1980 gekoppeld aan de uitreiking van de Federa-prijs en oorkonde. Aan Van Deenen, Kuypers en De Wied werd achteraf de Federa-prijs en oorkonde toegekend. Prof. dr. J.J. van Rood, toenmalig voorzitter van de Vereniging voor Immunologie en van de aanvang af betrokken bij de oprichting van de Federatie, was de eerste die in 1980 de inmiddels officiële FMWV-prijs in ontvangst kreeg, tijdens de 21e federatieve vergadering te Nijmegen. In het lustrumjaar 1984 (25 jaar Federatie) werd de FMWV-prijs toegekend aan prof. dr. P. Borst, sinds 1982 wetenschappelijk directeur van het Nederlands Kanker Instituut te Amsterdam. Ook buitenlandse onderzoekers werden met deze prijs onderscheiden, zoals de latere Nobelprijswinnaars prof. P.D.J. Black (Federa-prijs in 1981), prof. P.D.G. Köhler (1983), alsook de 'ontdekker' van de kunstnier prof. W.J. Kolff (1990), en in 1998 sir W.F. Bodmer. Het valt op dat verschillende FMWV-prijswinnaars ook andere hoge onderscheidingen zoals de Nobelprijs verwierven.

Andere activiteiten zoals het uitgeven van een vacatureblad (gebruikelijk in de periode van Bernards en de professoren Langevoort en Pondman) konden blijkbaar niet bekliven. Herhaaldelijk waren er toenaderingen tussen de Federatie en commerciële uitgevers om te komen tot een zelfbedruipend magazine. De financiële draagkracht van de Federatie leek dergelijke initiatieven echter niet aan te kunnen. Ook met de Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter bevordering van de Geneeskunst (KNMG) bleven de contacten altijd op een laag pitje. Het waren tenslotte gescheiden werelden. Wetenschappelijk onderzoek was toen nog vooral een aangelegenheid van preklinische afdelingen, in de kliniek stond de patiëntenzorg voorop. Op dit moment lijken de rollen wel omgekeerd, vindt Verhofstad : klinici nemen het voortouw in de besturen van de medische faculteiten. Ook wordt vaker de vraag gesteld naar maatschappelijke relevantie van wetenschappelijk onderzoek, een ontwikkeling die wel eens te ver zou kunnen doorslaan.

De deelname van ZON sinds 1997 aan het blad MEDIATOR, heeft ook op een ander vlak voor toenadering gezorgd, namelijk tussen medisch wetenschappelijk onderzoekers en gezondheid(zorg)onderzoekers. De aspecten van doelmatigheids- en zorgimplementatie onderzoek geven een onmiskenbaar nieuw jasje aan het thans gemeenschappelijk uitgegeven blad van de Federatie, NWO-MW en ZON. Aanvankelijk richtte het blad zich vooral op medisch en klinisch wetenschappelijke onderzoekers. Anno 1999 staat gezondheidsonderzoek meer op de voorgrond dan klinisch wetenschappelijk onderzoek, een opmerkelijke verschuiving.

Brugfunctie

De alliantie tussen medisch wetenschappelijke onderzoekers en beleidsmakers in de gezondheidszorg heeft een korte voorgeschiedenis. In het kader van de *Wet op de Geneeskundige Behandelingen Overeenkomst (WGBO)* werd de FMWV benaderd door de **RGO commissie Gedragscode**, belast met het opstellen van een *gedragscode Gezondheidsonderzoek en gedragscode Biomedisch onderzoek en de media*. De bedoeling was de FMWV mee te laten denken over het vinden van een goed evenwicht tussen de vereisten van privacybescherming, enerzijds, en van wetenschappelijk onderzoek anderzijds.

Deze samenwerking, waaraan ook werd deelgenomen door de **Stichting Bio-Wetenschappen en Maatschappij**, heeft geleid tot de publicatie van het boekje *'Goed Gedrag'*, waarin beide genoemde codes, goedgekeurd door de Registratiekamer (Staatscourant, 24 juli 1995), zijn opgenomen.

Volgens Verhofstad is de FMWV hier nadrukkelijk actief geweest om draagvlak voor deze code te genereren bij medische wetenschappers en om het belang van goed inzicht in de wetenschappelijke procesgang bij de beleidsmakers onder de aandacht te brengen. Anderzijds heeft deze alliantie bijgedragen tot het besef dat wetenschappers zich meer en meer dienen te buigen over de randvoorwaarden die door de maatschappij aan wetenschapsbeoefening wordt gesteld. De totstandkoming van *code 'Goed Gedrag'* heeft inmiddels een opvolging gevonden in het werk van de *commissie 'Verantwoord Gebruik'*, naar aanleiding van het onderzoek naar de mogelijkheid en wenselijkheid van het gebruik van menselijk lichaamsmateriaal voor wetenschappelijk onderzoek. Ook hieraan wordt door de FMWV actief deelgenomen.

Volgens Verhofstad heeft de FMWV zich in de loop der jaren sterk gemaakt om deze brugfunctie te vervullen, kort samengevat als brug tussen (medische) wetenschap en maatschappij (weliswaar samen met andere organisaties zoals hogergenoemde), maar dit illustreert tevens haar kwetsbaarheid. Nadrukkelijk geeft de FMWV uiting van een a-politieke lading, maar ook vitale functie, waarbij voortdurend de verschillende spelers in het medisch wetenschappelijke veld zichtbaar moeten worden gemaakt. "Het is duidelijk dat er regels nodig zijn", vindt Verhofstad, maar "die moeten ook recht doen aan de wetmatigheden die bij wetenschapsbeoefening gelden." Ook Van Bakkum wijst op een belangrijke taak die de FMWV zou kunnen vervullen in het streven naar betere condities voor wetenschappelijk onderzoek in Nederland, in het denken over een serieus alternatief voor geldverslindende publicatiekoorts waar vooral uitgeverijen beter van worden. "Zet alles op internet, werk een efficiënt review systeem uit en laat de internetpolitie ingrijpen als er gezondigd wordt tegen de regels" vindt Van Bakkum.

Met dank aan dr. Albert A. Verhofstad voor het ter beschikking stellen van informatie. Verder danken we prof. dr. D. de Wied, prof. dr. D.W. van Bakkum, prof. dr. J.A. Bernards en prof. dr. J.W. Oosterhuis voor hun medewerking aan dit artikel.

Dr. W. Allaerts, voormalig stafmedewerker FMWV en redactiesecretaris MEDIATOR